

Vigo, paisatge urbà

FRAN ALONSO

Quan Vigo es desperta i es treu la mandra de sobre, al matí, té els cabells com un fregall, despenjat com les arrels d'un esbarzer embullat. El seu tacte rasca la pell d'Escriptor com una esponja de pedra tosca. La ciutat encara està il·luminada per la llum trista dels fanals, hi ha boira cobrint els carrers i un trànsit intens de vehicles amb els llums de l'ànima encesos. Escriptor escalfa el seu vas de cafè amb llet al microones, perquè el líquid és l'únic esmorzar que el cos li admet els dies de la setmana, quan ha d'anar a treballar. Perquè Escriptor treballa. A Vigo, o en qualsevol altre lloc, l'escriptura no dona ni per casualitat per viure, així doncs Escriptor treballa en una altra cosa. Ara Escriptor és un mercenari de l'edició però també pot ser professor en un institut, periodista en un medi de comunicació o diverses coses més.

Engoleix amb avidesa el cafè amb llet, arreplega les claus del cotxe de sobre la taula i surt de casa en silenci. Mentre espera l'ascensor, recorda, com cada dia, el projecte per escriure aquesta novel·la, decididament moderna, que té tant pendent: un quart de l'acció es desenvolupa precisament en un ascensor. L'ascensor, genial invent. Encara que el més genial, sens dubte, és l'electricitat, perquè sense aquesta no podria baixar l'ascensor, ni escalfar la llet al microones, però tampoc escriure amb l'ordinador, ni fer-ho transgredint la matinada.

La porta del garatge, com cada matí, està tancada. Escriptor busca la clau a la butxaca dels pantalons i entra a l'espai hermètic, grisós, de compacte silenci, que és el garatge. Se senten passos per aquí i per allà, de persones que van camí dels seus vehicles en aquell magne espai on només les siluetes dels cotxes vigilen els seus moviments. Tots els garatges li produeixen certa sensació d'esgarripança. Aquell escenari tan desolador (estava segur que en cas de guerra sempre hi trobaria un lloc on refugiar-se dels bombardejos), aquell escenari, deia, li agradaria utilitzar-lo algun dia com a ambientació per a un relat de terror. Seria, clar, un relat de terror tal i com ell entenia el terror, profundament imbricat –però gairebé imperceptiblement– a la societat urbana contemporània. Ell, segur, mai escriuria un relat de terror decimonònic, estil Lovecraft, ni utilitzaria els recursos fàcils del romanticisme: les

tempestes i els cementiris (a més, francament, des que han inventat el parallamps i la incineració tot això està *démodé*); el terror contemporani, és invisible, imperceptible, perquè esta instal·lat de manera subliminar a la quotidianitat, en els hàbits de la pròpia rutina. El terror, avui per avui, està clavat en la neurosi i en el desconcert de la pròpia societat o ja no pot basar-se en la por al desconegut. Per cert, que Escriptor, personalment, una de les coses que més terror li produeix són els dentistes; sempre li infonen por. De fet, no és mentida que l'ambient clínic acostuma a resultar obsessiu i a més a més els aparells dels dentistes semblen cossos d'aranyes sintètiques i gegants, de múltiples potes, pensats per infondre terror als pacients.

Escriptor va entrar al cotxe i, maniobrant entre els serpentejants passadissos del garatge va sortir al carrer. En un quart d'hora havia d'estar al seu lloc de treball. Va arribar veloçment a la Travesía de Vigo, va enfilear Urzaiz a través de la Vía Norte i va baixar per Alfons XIII per enganxar el túnel de l'Areal, que el deixava davant de la Llotja d'Altura del Berbés, des d'on en un tres i no res es posaria a la feina. Quan hi va arribar, ja sortia el sol. La gent conduïa veloçment els seus cotxes, encara amb els llums encesos, cap als seus llocs de treball. Una llum daurada i emboirada s'aixecava sobre el Berbès, i no permetia distingir amb precisió els contorns dels edificis que s'amuntegaven uns sobre els altres com *lapes* blanques. Les gavines sobrevolaven al port, posant sobre els tràilers, sobre els col·lectors de brossa i sobre les caixes i restes de peix al terra. Al mar, picat, resplendia verd, maragdí. Entrava al moll el vaixell de Cangas. Una dona saltava a terra i es dirigia, moll endavant, cap al bar on treballava. En mitja hora estaria fent truites per als obrers. La ciutat despertava, nerviosament i lenta, de la letargia de la nit i la vida s'agitava de nou, imprimint ritme al cos del dinosaure adormit.

Acostumava a arribar a la porta de la feina amb una mica de retard, però el seu problema era buscar aparcament, a vegades estava vint minuts o mitja hora fent voltes i voltes pels carrers, en diversos recorreguts possibles, esperant que la sort creués, per fi, el seu camí. A Vigo, com a qualsevol ciutat d'avui, és un fet tangible que cada vegada hi ha més vehicles i menys llocs on deixar-los. L'aparcament serà un dels grans problemes urbans del futur, va pensar. Un problema, essencial, estratègic, especialment espinós en ciutats com Vigo, conformada a partir de l'al·luvió poblacional, amb carrers precipitats, fruit d'una improvisació endèmica. Només cal recordar que Vigo tenia 389 veïns a finals del segle XVII, 120.000 a principis dels 60 i 300.000 ànimes en l'actualitat. Potser aquest creixement sobtat,

històricament desproporcionat, és un dels motius que va fer-ne una ciutat a primera vista difícil, dura i, sobretot, tan característica. Escriptor va recordar un poema que en certa ocasió va escriure sobre la ciutat on va néixer: “la meua ciutat té molts defectes. Entre els seus mil sorolls, només una sirena. I sé que falten arbres. I no hi ha parcs llargs, com el tren i les persones són estranyes entre si. Els ocells se’n van perquè no hi ha silencis apagats i els edificis els fonen el vol. Però jo l’estimo perquè és la ciutat on vaig néixer”.

Finalment, Escriptor va aparcar un quart d’hora més tard i es va disposar a afrontar la seva jornada laboral. Encara que era un fet que ell relativitzava molt, sabia que el lloc on treballava era un referent cultural a la ciutat (i al país), i amb freqüència un lloc erotitzant, mirat amb certa lascívia. Afortunadament, la forta personalitat de la ciutat feia que aquest caràcter de germà de libidos, veus i presumpcions en què es convertia a vegades el seu lloc de treball es diluís entre el dinamisme d’una urbs que matina molt i es detura poc en aquestes qüestions. Possiblement, aquest mateix lloc de treball traslladat a una altra ciutat gallega seria com una incomodíssima xalana a mercè d’un temut huracà. Però els llindars d’aquest Vigo madur i modern eren per si mateixos un mur que filtrava aquest tipus d’interferències.

Quan va sortir de la feina va anar a menjar alguna cosa ràpida en una cafeteria, ja que una hora després havia de participar en una tertúlia sobre la ciutat en el marc d’uns actes d’àmbit universitari. Ell, que va néixer a Vigo però els primers anys de la seva vida es va criar en un poble de l’interior i una bona part de la seva infantesa transcorre en una petita vila marinera, era, per cultura, formació i ubicació, profundament urbà. I ara a la pell li creixen edificis i als dits barriades. Els símptomes estaven clars. Ara bé, Escriptor era urbà, però no urbanita, perquè algunes persones que coneixia sí que ho eren. Ell ni tenia dependència de la ciutat ni la necessitava en el seu desenvolupament vital. Això sí, la conformació de la seva personalitat i la seva aprehensió del món es realitzava des dels més profunds paràmetres de la cultura urbana, que avui per avui envaïa també l’àmbit rural, molts quilòmetres terra endins. De fet, acostumava a ironitzar quan a Vigo es parlava de les parròquies de la ciutat i de les parròquies rurals, com si aquestes últimes no estiguessin a Vigo. Ell no dubtava que en essència totes són iguals, perquè la tipologia de les parròquies “rurals” de Vigo és profundament urbana i l’activitat

laboral i els hàbits de vida dels seus veïns són inequívocament urbans, perquè depenen de la ciutat i de la seva personalitat industrial i de serveis.

Pensant en aquestes qüestions, Escriptor es va recordar d'aquell personatge seu, una entranyable dona de Cabral que anava a una farmàcia de guàrdia al centre de Vigo a intentar aconseguir sense recepta una capsula de voltaren, per a donar-los-la als porcs, a veure si se li curaven. Al marge de l'anècdota, en general, en les societats occidentals actuals la cultura té un caràcter eminentment urbà, fins i tot quan ve del propi hàbitat rural i això és una conseqüència de la influència dels mitjans de comunicació, de la uniformització dels costums, de la pèrdua de la tradició, de l'estandardització dels gustos, de la globalització de l'economia i de la societat de consum, i de la imposició de les mateixes formes d'oci, entre altres factors. Repassant aquestes idees per a la seva intervenció a la tertúlia (el trucaven amb freqüència per a aquest tipus de coses), Escriptor va recordar llavors, com ho feia tantes altres vegades, en diverses xerrades i conferències, les vaques de Jaureguizar, un narrador gallec que en un dels seus magnífics relats explica com les vaques posen el cap a la finestra d'una casa del poble per veure la CNN a la televisió tot i que les pobres no entenguin res perquè, com ja se sap, la CNN s'emet en anglès. Escriptor va somriure per si mateix. Avui la ciutat està en nosaltres perquè nosaltres som la ciutat, es va dir. Està esculpida amb la nostra essència. Així que els escriptors actuals són essencialment urbans, també els que viuen al medi rural. Perquè ser urbà, en definitiva, no depèn tant del lloc on es viu com de la cultura que ens ha modelat. I la qüestió no és tant que escrivim *sobre* les ciutats sinó, metafòricament, *des de* les ciutats perquè, tant si ho volem com si no, som fills del temps i de la societat que ens ha tocat viure. I la nostra és profundament urbana.

Quina gana. Escriptor es va acabar veloç el seu plat combinat i va tornar a buscar el cotxe per travessar la ciutat amb destí el campus universitari, situat en un dels pujols dels voltants. Primer havia de sortir d'allà, cosa que a aquestes hores constituïa un autèntic trastorn, ja que era hora punta i el trànsit estava completament alentit. A la ciutat els embussos de trànsit són com caravanes de formigues. Però cap conductor té la seva paciència de cartró. Així que mentre es desesperava al cotxe amb la intensitat de la circulació, va poder escoltar la veu estrident d'un poeta local que recitava per la ràdio. L'emissora era Ecça: "la ciutat és de sang de figa. Produeix crits de vidre que arriben a l'epicentre del meu cos. Els que allà habitem tenim vertigens de ments i sentim els semàfors que bullen de dolor. És quan els carrers fan

mal i sembla que són com culleres, així d'estranyes". Quina merda de poema, va pensar.

La tertúlia va transcórrer amb normalitat, amb intervencions força rutinàries per part de tots els participants, inclòs ell mateix. Mal que bé, finalment el públic va donar peu a un debat molt animat. Per desgràcia, va quedar patent que hi havia molts ciutadans de Vigo que valoraven la seva ciutat molt negativament, com una urbs invivable, duríssima i sense cap mena d'atractiu ni per als seus habitants ni, per descomptat, per al fet literari. En efecte, proporcionalment, Vigo és una ciutat en què la crònica ficcional es va parar mol poc, però que segons Escriptor això no té a veure amb el caràcter de la ciutat, que, per cert, ja va literaturitzar Martin Códax a l'edat mitjana, sinó pels propis condicionants històrics de la literatura gallega i la força centrífuga de la seva tradició. Ell, que considerava Vigo l'àmbit natural –per bé que no exclusiu– de molts dels seus llibres, va defensar la ciutat amb passió. A vegades, va argumentar, sembla com si patís aquesta estranya malaltia psicològica de l'autoanul·lació, de l'autonegació, potser induïda per certs prejudicis històrics que arrossega. En aquest aspecte és significatiu que les enquestes assegurin que Vigo és la ciutat gallega menys valorada pels seus habitants. Escriptor va reconèixer que a diari els seus habitants se senten engolits pel tacte lacerant de la ciutat, llançats sense contemplació contra l'inflexible metall de les seves entranyes, aquest fred metall a vegades tan inhumà, que històricament ha modelat amb persistència una urbs deformada. Cert, Vigo és aquell lloc on tristament l'especulació va triomfar per sobre de l'habitabilitat, de les persones, de l'entorn, de la vida. La seva filmografia recent (*Lena, Los lunes al sol*) buscava a la ciutat aquesta duresa de la qual, per cert, també presumeix. És normal: el que potencialment és el seu millor escenari literari, el magnífic microcosmos de la ria, roman ocult per als ulls des de la major part de la ciutat.

Amb tot, Vigo és també una ciutat oberta, dinàmica, autocrítica, solidària, amb una capacitat de superació i d'avanç com poques. Aquesta també és la meua ciutat, va defensar Escriptor, un lloc a la vegada bonic, fosc i brillant, amb un entorn privilegiat, amb carrers inconfusibles, amb llocs atractius, encara per remodelar, per revitalitzar, de fortíssima personalitat, de grans contrastos, progressista, de vocació cosmopolita. Però als seus habitants els costa reconèixer-ne el rostre amable. Llavors Escriptor va recitar per si mateix, de memòria, un poema que va escriure temps enrere: “quan la ciutat es dessagna com un monstre de sorra toscament

vermella, esternuda sobre el seu cos de carrers. Ciutat malalta i convulsa, que abrupta perds la sang de les teves venes ¿amb quina força bategues?”

Vigo, segur, no és el centre del món ni tampoc el centre de Galícia, però la seva vocació de liderat, la seva apassionada, dinàmica i participativa societat civil (amb una capacitat de mobilització que molt poques ciutats aguantarien), el seu intens moviment veïnal i la força del seu associacionisme en fan una de les urbs més vives de tot Europa i obliguen que sigui governada permanentment des del pacte social. Aquí hi rau l'autèntica grandesa d'aquesta ciutat. Vigo bull, evoluciona en positiu amb passió. I, per a qualsevol escriptor, aquesta és una mina, un autèntic filó creatiu. Vigo, va defensar Escriptor amb passió és encara una ciutat amb moltes possibilitats de reinventar-se, també literàriament.

Quan va acabar l'acte, Escriptor va preferir tornar a casa seva i es va excusar per no quedar als pica-pica amb vi albariño que es servia a continuació als convidats. A mesura que el seu cotxe s'anava apropant a la ciutat, Vigo se li va perfilar com un gegant ennuelat i estirant-se de forma convulsa. La seva figura abrupta es va anar dibuixant mentre el cotxe avançava per la carretera per ser devorat per la urbs. Vista des de la zona alta de Cabral, la ciutat semblava un cos que es dessagna. Sempre li causava aquesta impressió i no deixava de produir-li cert horror. Des del seu cotxe va observar com, allà baix, les formes dels edificis marcaven les artèries adolorides d'un cos d'asfalt i ciment.

En arribar a la cruïlla del carrer Cantabria va canviar d'opinió i en comptes d'anar a casa va optar per continuar al cotxe. Li venia de gust veure el mar, i va decidir travessar el pont de Rande i fer la volta a la sortida del Morrazo. A vegades necessitava deixar-se encisar pel mar i l'orejat Rande era un lloc fet per airejar les idees. La ria constituïa un microespai literari de referència en la seva obra, però ara no buscava inspiració, sinó únicament oxigenació. Per a Escriptor, la ria era un espai màgic, un tòpic sense tipificar, un escenari verge senyalat a l'entrada per les Illes Cíes, aquest lloc on els romans se sentien més a prop del cel; i al final per l'illa de San Simón, que va acollir una de les joies de la literatura universal: la cantiga de Meendiño. A més, aquesta ria que els mariners van defensar abraonadament durant la marea negra del Prestige tenia per a Escriptor un poder prodigiós, fetiller: singularitza els personatges, els defineix, i els dóna cos i personalitat en un àmbit, l'urbà, on els personatges contemporanis, de tan individuals, de tan moderns, van acabar estrangulats per l'urbs, perquè avui per avui han desaparegut els estereotips

locals i només romanen els estereotips universals com a paradigma de la cultura urbana europea, de la cultura urbana occidental. Aquesta és la uniformització, de la qual la ria prescindeix, tot salvant-se. La ria és un irrepetible escenari natural, contingut en les seves ribes per les extenses concentracions urbanes que marquen les fronteres del mar, un espai, per cert, encara ínfimament aprofitat en la ficció literària.

Quan va arribar a l'altre cantó de la ria, un cop travessat el pont de Rande, a Escriptor la ciutat li sembla diferent. Vigo, des d'allà li va semblar Nova York. Com a les pel·lícules dels dissabtes. I li va somriure, des de davant, cínicament, bonica i altiva, la ciutat de les seves penes, a punt d'engolir-lo.

Llavors, Escriptor pensa en la senyora Lola, que travessa aquest mar diàriament, en les seves rutines, en les seves depressions, en la seva condició de dona i continua amb la visita rumb a la llanxa de Cangas. La seva veu, la d'ella, ressonava com un elèctrode, al cervell: “mar picat. Les gavines sobrevolen la proa. Vigo m'engoleix els peus gelats i l'hivern em penetra per sota les faldilles. El dia, cabró, inicia la seva rutina. Cangas es desdibuixa, el cap enrere. La llengua em fa gust de sal i encara de semen. M'imagino el meu home, dormint, mentre el vaixell m'acosta a port. El vertigen dels edificis entre els núvols m'omple els ulls de sosa. Tot és bell i brutal. L'única redempció m'espera en el caliu dels fogons”.

Després, amb els sabor del salnitre impregnat als ulls, Escriptor va tornar a casa. Ja gairebé era de nit. Com que no tenia ganes de fer el sopar, va esgarrapar alguna cosa feta de la nevera, ho va posar al microones i va sopar a la cuina mentre escoltava com, al pis de dalt, discutia una parella. No coneixia aquests veïns, eren nous. En realitat ja portaven quasi un any vivint a l'edifici, des que havien marxat els anteriors –que tenien dues criatures tipus destroy–, però mai havia coincidit amb ells ni a la porta ni a l'ascensor, o si ho va fer, no va endevinar que eren ells, o sigui que encara no els coneixia la cara. Dels veïns dels costat, per exemple, sabia més d'ells per la música que escoltaven i pels programes de televisió que miraven que per les poques vegades que intercanviaven algunes paraules. A més, eren dos que mai anaven a les reunions de la comunitat, encara que ell tampoc és que hi anés gaires vegades. Els de dalt van discutir cada vegada més acaloradament fins que es va sentir un cop de porta definitiu. A Escriptor el molestaven els sorolls dels veïns, però es va adonar que quan no els sentia, notava un cert abandonament: a vegades es preguntava, ridículament, si el silenci no li devia fer por.

Va acabar de sopar i va engegar el seu portàtil. No se sentia en disposició d'escriure gaire. Abans de començar, es va apropar a la finestra i va posar el nas contra el vidre. Ja era fosca nit. En tots els edificis les finestres estaven tancades i les persianes abaixades. Li va semblar que a vegades les persones es poden sentir terriblement solitàries en una ciutat. Va imaginar que en cada un d'aquells pisos hi podia haver una història particular, vides diferents, o semblants, potser algú sofrint per amor, un nen plorant, una dona a qui l'home pega, una ànima bojament solitària, potser un desesperat qui sap si a punt de llevar-se la vida, persones malaltes, potser properes a l'exhalació última, bojós, potser un esquizofrènic perillós dels que sempre apareixen a les pel·lícules guaitant des de darrere d'una cortina impenetrable, observant silenciosos la vida dels altres, parelles discutint, cridant, barallant-se sobre el parquet o fent l'amor, fonent-se en mil desitjos clandestins. Tot això el fascinava i alhora l'espantava terriblement. Sobretot perquè li té certa por a la vida i, òbviament, molt de respecte a la nit. La nit, Escriptor la coneix molt bé. De fet va escriure sobre ella. La nit s'agafa, encisa, però també engoleix, vampiritza i desgasta qui la viu. Ell sabia bé que la nit, aquest incontrolable escenari de jungla, en el fons podia ser un autèntic cementiri d'elefants.

Es va posar sobre l'ordinador i, de sobte, li va agafar un arravatament creatiu: va abandonar aquests textos de Vigostreet que estava escrivint ara perquè, ben pensat, en aquests moments Galícia estava en peu de guerra. I ell, Escriptor, havia de deixar testimoni d'un esdeveniment com aquell.

FRAN ALONSO